

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

25 квітня 2025 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса

УДК 930.2 + 930.85 + 94
I-90

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих І-90 учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 117 с.

ISBN 978-617-7790-55-5

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: методологія та історіографія історичних досліджень, головні аспекти розвитку суспільств Стародавнього світу та Середніх віків, проблеми Нової та Новітньої історії, концепт історичної пам'яті в умовах війни, історія міжнародних відносин, історія військової справи.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

УДК 930.2 + 930.85 + 94

Рибак О. В. Евакуація британських та французьких військ з Дюнкерка (1940 р.)	53
--	----

Концепт історичної пам'яті в умовах війни

Маціборко Є. О. Трансформація історичної пам'яті Греції під час боротьби за незалежність	58
Окорокова В. В. Memory as a social phenomenon in the history of Paul Ricoeur	64

Історія міжнародних відносин

Малога О. А. Зовнішньополітична стратегія Данії в епоху наполеонівських війн (1799-1814)	69
Руденко А. О. Причини Індो-Пакистанського конфлікту	75
Набока О. В., Черкащенко О. О. Політика США у корейській державі Чосон під час японсько-китайської війни 1894 – 1895 рр.	78
Яворська Т. В. The Expression of Confucian Ideology in China's Foreign Policy	83

Історія військової справи

Атмажов О. Ю. Армія держави Чосон	88
Сотніченко О.В. Розвиток артилерії в армії Наполеона (1799-1815)	97
Ткаченко В. В. Використання бойових слонів у військовій тактиці на території Стародавнього Сходу	101
Янак Д. Важкі танки Вермахту	105
Інформація про авторів	112

Атмажов О. Ю.

Армія держави Чосон

Історія військової справи

Сьогодні, у першій чверті двадцятого першого століття, світ пов'язаний між собою як ніколи. Адже в час глобалізації та цифровізації люди, незалежно від місця їх знаходження, мають доступ до будь якої інформації. Завдяки цьому пересічні громадяни все більше дізнаються нового, а також знаходять собі цікаві заняття. Серед усього їх розмаїття не аби яке значення має кінематограф та література. Зазвичай навіть не вітчизняні, а іноземні, саме корейська творчість.

У пересічних споживачів Південна Корея викликає неабиякий інтерес. Манхви, корейські дорами, присвячені державі Чосон, обговорюють у всьому світі. А серед усіх їх жанрів саме історичний є одним з найбільш цікавих. Автори досить прискіпливі у питанні відтворення історичної дійсності, починаючи з чудернацьких нарядів і завершуючи підбором зовнішності акторів. Втім, невід'ємною частиною усіх цих творів залишається армія. Могутня сила, що з давніх часів боронила державу від загибелі. Інтерес звичайних людей підштовхує все більше досліджувати аспекти зовнішнього вигляду та тактики воїнів минулого. Сама розробка цієї

проблеми з історичної точки зору надає можливість простежити розвиток корейської військової машини, формування тактики та особливості ведення бойових дій. Їх історія демонструє не тільки вплив великих сусідніх держав, але і загальноазіатські особливості, релігійні та навіть ідеологічні наслідки.

Втім, найбільш повним та доцільним є розгляд військової справи саме доби держави Чосон, від її початку до загибелі. Це є можливим завдяки їй, в історичній перспективі, «неоднозначності», досить високій кількості збережених документів і хронік, а також археологічних знахідок. Однак, ця досить велика джерельна база знаходиться за кордоном, у Південній та Південній Кореях. В інших країнах та іншими мовами вона представлена значно менше. Здебільшого увага приділяється саме змінам у її побудові, зокрема спорядженні та тактиці, а також окремому місці армії у внутрішній політиці та зовнішніх відносинах держави. Досліджуються і вплив військових традицій держави Чосон на сучасне мистецтво та ідентичність обох країн Корейського півострову. В українській історіографії вона взагалі майже не представлена. Зазвичай, вона розглядається у контексті більш загального дослідження, лише як його незначний аспект. Загалом, сучасні дослідження армії Держави Великої Чосон, як в Україні, так і у світі, посприятимуть поглибленому розумінню військової історії Кореї та її впливу на сучасну культуру та науку обох держав. Серед використаних джерел та літератури у цій роботі домінують іноземні наукові статі [2-7] та ґрунтовні узагальнюючі твори [1, 2].

Історія армії. Війська Чосон як такі беруть свій початок від збройних сил королівства Корьо, держави, що передувала королівству Ранкової Свіжості. За більше ніж чотириста років вони зазнали деяких змін. У самому початку, вони представляли собою типове феодальне військо, яке складалося з «приватних» сил могутніх кланів. Поступово, з плином розвитку країни, армія централізувалася та переходила під повний контроль держави, вводилися спеціальні ранги та реєстри. Однак це не врятувало королівство від монгольської навали. А після захоплення

країни та її підпорядкування імперії Юань армія значно послабилася, втім не була знищена остаточно. Коли влада монголів у Китаї була повалена, корейські правителі опинися у досить складному становищі. Через внутрішню нестабільність та постійні перевороти армія потерпала від корупції та все більше розділялася між владними кланами. Генерали та офіцери у більшості своїй підтримали «нового» соратника, представника партії радикальних реформ – Лі Сонге. Він, користуючись їх підтримкою і командуючи частиною війська, скинув останнього царя Корьо і прийняв храмове ім'я «Тхеджо», проголосивши себе засновником нової династії Лі, тобто королівства Чосон. Одним з перших його рішень у якості голови держави стала саме реорганізація війська. Монарх заборонив будь-кому мати власні війська, особливо пильно в цьому питанні він стежив за старовинним родами, що могли залишатися вірними старій династії. Втім, він все ж таки зробив виключення для принців, свої синів, дозволивши їм мати під своїм управлінням озброєнні загони [1, с. 1046]. Проте, це лише надало принцам можливість у майбутньому мати сили для активного протистояння між собою. Онук засновника династії четвертий кооль Чосона Седжон Великий активно займався модернізацією збройних сил. Він ввів нові законодавчі акти та устами. А також фінансував створення нових «технологій» і був активним прибічником використання пороху.

Протягом перших десятиліть молода держава та її сили стикалися зазвичай з трьома основними проблемами, а саме: кочовиками, піратами та внутрішніми повстаннями. Значні сили покладалися саме на боротьбу з кочовими племенами чжурчженів. Воєнна компанія проти них тривала майже двадцять років і призвела до захоплення територій до річки Сунхва, де у подальшому біло збудовано шість фортів. Таким чином, до середини п'ятнадцятого століття були сформовані приблизні сучасні кордони «єдиної Кореї». Однак військовими успіхами окрім придушення повстань армія похвалитися не могла. Так, у шістнадцятому столітті японські сили почали повномасштабне вторгнення на корейський півострів.

Лише вдалимими військовими операціями їх вдалося зупинити. Через очевидну слабкість власної армії та погані фортифікаційні укріплення, король Сонджо запросив до столиці інструкторів та генералів з імперії Мін. Подальше дослідження тактики ворога та модернізація власних підрозділів допомогла остаточно відкинути супротивника за море та завершити війну. В подальші роки, потерпаючи від повстань, держава все менше займалася зовнішньою політикою. Така зневага лише призвела до конфліктів із кочовиками, що набирали силу і які незабаром захопили Китай та проголосили там династію Цин [2, с. 187].

Отримавши нового і не дуже лояльного до себе сюзерена, країна почала слабшати. Її військові сили деградували, знаходячись у підвладному становищі, майже не модернізуючи зброю та тактику. Реального військового досвіду вони не мали, обмежуючись придушенням різних повстань, як наприклад «Хон Кен Ре». Їх відсталість призвела до передбачуваної поразки від європейських, а в подальшому, від модернізованих японських армій. Замкненість та відсталість як самої Чосон так і її сюзерена, призвели до остаточного розпаду збройних сил та подальшого захоплення країни іноземними інтервентами.

Структура та організація. Верховним командуючим усієї армії був монарх держави, він же і обирав кандидатів на місце офіцерів. Весь склад вищої військової ланки були вихідцями з стану «янбан», тобто аристократів. Втім, вони були представниками досить типового вищого класу далекого Сходу, а від того, досить пацифістськими прихильниками конфуціанства. Виходячи з цього, коли значна частина офіцерства замість військової справи вдавалася до каліграфії чи віршування, якість командування була досить неоднорідною [8, с. 20-21].

Нижче система управління складалася з одного чи двох командирів провінційних сил, яким підпорядковувалися командири повітових військ, а далі начальники міських гарнізонів. Кожний з них мав під своєю владою фортецю, значення і розміри якої розрізнялися від місця знаходження. Втім, фактично роль місцевих командирів полягала в тому, щоб управляючи провінцією, знати

місцеву топографію вздовж і впоперек, формувати план потенційних та фактичних операцій, а також займатися підготовкою та тренуванням солдат. Однак це стосувалося лише підвладних ним провінцій. Таким чином, командування однієї провінції контролювало ситуацію лише на власних теренах і не мало можливості навіть допомогти сусіднім територіям. З одного боку це не дозволяло збирати сили задля загального повстання, а з іншого сильно послаблювало оборонну здатність королівства в цілому [3].

Саме ж військо королівства складалося з досить різноманітних «видів», а саме: піхотинців, лучників, мушкетерів, артилерії, кавалерії та елітних підрозділів – «пенгбесу» і «габса». Перші були споряджені щитами, а другі були висококваліфікованими воїнами. Зазвичай, на чолі бойових формувань виступав офіцер вищого статусу, а за ним йшов офіцер середнього рангу з двома офіцерами нижчого рангу. Вони ж очолювали бойові порядки, що склалися з щитоносців попереду, гармашів за ними, списоносців позаду і лучників ззаду. Воїни габса захищали бойовий загін на лівому і правому флангах пішки або верхи на конях.

Королівська варта. Окремим військовим підрозділом виступала королівська гвардія. Вони були найбільш елітним підрозділом, адже на їх плечі покладалося завдання захищати монарха, його родичів та «禁裏», що можна перекласти як королівська резиденція. Гарнізон коливався у кількості від п'ятдесяти до двохсот воїнів. На початку існування династії вони поділялися на кілька різних гарнізонів, кожний з яких мав власну специфіку. Найбільш довіреними були «내금위», внутрішня охорона, які слідкували за спокоєм короля та виконували його особисті накази. Набирали туди лише найбільш вірних та близьких монархові осіб. Другими йшли «경국대», елітні охоронці, які вже виступали вартою правителя та його палацу [6]. Окремо були й ті, що виступали у ролі захисників порядку у палацовому комплексі. Четвертими «우림위»,

застрільниками, виступали охоронці, озброєні луком. Іншими були гвардійці, «중로위», обов'язком яких був супровід правителя під час виїзду з палацу. Таким чином правителі розділяли власних вартових на невеликі групи, кожна з яких мали власні ролі. Втім, королі нерідко відправляли власних охоронців на поле бою, у якості елітного підрозділу [4, с. 1-14].

На початку XVII століття за наказом сімнадцятого короля, Хеджона, було реформовано гвардію та об'єднано усі її підрозділи. Таким чином за мету ставилося її «спрощення» та покращення стратегічної «мобільності» варти. Задля більшої безпеки значну роль під час набору воїнів приділяли їх «ідеологічній» підготовці. Солдати проходили складну і стандартизовану військову підготовку та вивчали низку гуманітарних дисциплін. Захисники монарха вирізнялися від інших оборонців не тільки зброєю, але і загальним, чорним, кольором уніформи та навіть чорною мастю коней. Зважаючи на таку різнобічну підготовку та критерії відбору, гвардія відігравала вирішальну роль у підтримці стабільності королівства та захисті королівської сім'ї [10]. Протягом наступних ста років чисельність палацових захисників збільшилася до семи сотень вояків, а їх назва змінилася з «Обмеженої варти» на «Гвардію Тигра і Дракона», що повинною було підкреслити могутність династії та важливість їх охоронців. З плином часу змінилося також їх обмундирування. Одяг відтепер мав лише червоний колір, а серед зброї з'явилися порохові рушниці та мушкети. Однак, система їх набору все більше спиралася на аристократичний прошарок, який нерідко виступав в опозиції до правителя.

Через що вже наприкінці XVIII століття був створений окремий підрозділ з простолюдинів, які були значно більше віданні безпосередньо королю, ніж аристократичним кланам. Втім, незважаючи на низьке походження, воїни також проходили суворі тренування та підготовку з різних бойових мистецтв. Взагалі це було значним відхиленням від традиційної соціальної ієрархії королівства, яка

в першу чергу надавала перевагу аристократичному походженню та освіті. Однак саме формування з «низьконародженого» населення дозволило отримати значно лояльніші сили, які ще не раз вставали на захист монарха від будь-яких загроз, виступаючи його щитом від ворогів до самого падіння монархії [9].

Стратегія та тактика. Взагалі, на військову стратегію держави, як оборонну так і наступальну, впливало географічне положення. Адже країна знаходилася на гористому півострові. Зважаючи на це формувалися і плани захисту королівства, будувалися фортеці та дороги. Однак, не тільки вдалим положенням відрізнялося військо держави Ранкової Свіжості, але і відносною «сучасністю». Починаючи з XVI століття вони почали активно використовувати вогнепальну зброю, а вже до початку наступного століття вона стала постійним спорядженням збройних сил. Разом з тим близькість з кочовими племенами сприяли широкому використанню кавалерії. В значній мірі вершники брали на себе різноманітні ролі, в залежності від свого обмундирування, від розвідників до важкої ударної кавалерії. Завдяки їх мобільності вони приймали активну участь як в оборонні, так і в наступальних операціях. Хоча досить довге протистояння із чжурчженями призвело до формування сталих тактичних маневрів проти вершників. Серед таких слід відзначити спроби виснажити супротивника за допомогою далекобійної зброї, аби потім зустріти його послаблені сили стрункими рядами піхоти [5, с. 1005-1007].

Окрім того, нерідко війська Чосона вдавалися до деяких «хитрощів». Серед таких можна виділити «партизанську» тактику постійних та блискавичних атак задля знищення ланцюгів постачання ворога. Подібне було можливе саме через знання топографії та географії власних земель. Також, ці можливості використовувалися для розвідки і збору інформації щодо супротивника. Будь-які зібрані шпигунами данні використовувалися під час планування подальших стратегічних дій командування. Військо Чосон намагалося впливати на супротивника не тільки фізично, але й морально. Найпоширенішими способами

деморалізації ворога виступали барабани та різноманітні яскраві прапори. Вони були покликані шумом розповсюдити страх серед недисциплінованого противника та допомогти власним силами у комунікації на полі бою [7, с. 210].

Втім, вони намагалися вирішити проблеми не лише на полі бою. Не рідкістю були і спроби не допустити кровопролиття заздалегідь. Для цього влада використовувала дипломатію. Монархи заключали часті союзи. В тому числі династичні, із сусідніми країнами. За наказом королів відправлялися послы та цілі делегації з мирними намірами. Зазвичай, задля зміцнення та демонстрації мирних намірів, використовувалися обміни подарунками чи даниною [7, с. 245].

Висновки. Армія держави Чосон справне виконувала свою роль захисника країни. Військо пройшло довгий шлях, від феодалного ополчення до чітко структурованої державної армії. Її шлях в певній мірі нагадує той, що проходили озброєнні сили різних імперій і не тільки Азії. Саме завдяки системі командування та набору нових вояків армія зберігала власну мобільність і певну автономність. Основною перевагою була не стільки зброя, скільки саме знання. Маючи інформацію щодо топографії та географії власного регіону, сили королівства активно вдавалися до найрізноманітніших тактичних маневрів. Вони брали на себе роль грабіжників і партизанів, а час від часу шпигунів та розвідників. Окреме і досить важливе місце у всій військовій структурі займала королівська гвардія. Охоронці монарха і його роду стійке боронили спокій держави. Найбільш елітні і організовані загони брали на себе роль ідеологічного ядра. Загалом, фізична та моральна підготовка солдат виступала на перший план. Їх відданість державі та правителеві були важливою якістю, особливо під час прийняття на посаду.

Однак, незважаючи на значні переваги, війська Чосон мали і низку недоліків. Висока залежність від сусіднього Китаю послабляла сили держави, виходячи з їх фактичної непотрібності. Засилля корупції та загальне небажання

модернізації збройних сил призвело до їх деградації та неспроможності протистояти більш якісним військам супротивників.

Література

1. Тихонов В., Кан М. История Кореи. 2-ге вид. Москва : Наталис, 2011. 1046 с.
2. Andrade T. Gunpowder age: china, military innovation, and the rise of the west in world history. Princeton University Press, 2016. 448 p.
3. Gunawan Y., Dhany Maullah L. Digital transformation in the implementation of the UN charter: a case study of joint military exercises to reduce tensions on the korean peninsula. *SHS web of conferences*. 2024. Vol. 204. P. 04001. URL : <https://doi.org/10.1051/shsconf/202420404001> (date of access: 05.02.2025).
4. Heo J. A study on the aspects of the joseon dynasty through the veritable records of the joseon dynasty. *The korean society of private security*. 2022. Vol. 21. № 2. P. 197–218. URL : <https://doi.org/10.56603/jksp.2022.21.2.197> (date of access: 10.02.2025).
5. Park E. Y. Marginality and subversion in korea: the hong kyŏngnae rebellion of 1812. By Sun Joo Kim. Seattle : University of Washington Press. *Journal of Asian Studies*. 2009. Vol. 68. № 3. P. 1005–1007. URL : <https://doi.org/10.1017/s0021911809990519> (date of access: 10.02.2025).
6. Sin Y.-h. The royal palaces of Korea: Six centuries of Dynastic Grandeur. Singapore : Published and distributed by Stallion Press, 2008. 384 p.
7. The origins of the Choson dynasty. *Choice reviews online*. 2001. Vol. 38. № 10. P. 38–5728–38–5728. URL : <https://doi.org/10.5860/choice.38-5728> (date of access: 08.02.2025).
8. The samurai invasion of korea 1592-98 (campaign). Osprey Publishing, 2008. 96 p.
9. 경군(京軍). 한국민족문화대백과사전. URL : <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0002304> (дата звернення: 10.02.2025).
10. 금군(禁軍). 한국민족문화대백과사전. URL : <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0007623> (дата звернення: 10.02.2025).

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 25 квітня 2025 р.